

Date: 3rd December-2025

INKLYUZIV TA'LIMDA BOLALARGA TASVIRIY SAN'ATNI O'RGATISH VA
O'ZIGA XOS UYG'UNLIGINI SHAKLLANTIRISH.

Abduraxmanova Roziya Ulug'bek qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san'at yo'nalishi 1-kurs magistranti

roziyaabdurahmanova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida bolalarga tasviriy san'atni o'rgatishning pedagogik-psixologik jihatlarini, individual ehtiyojlar asosida moslashtirilgan metodlar, integratsiya va uyg'unlik tamoyillari tahlil qilinadi. San'at orqali sensor, emotsional va ijtimoiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yoritiladi. Inklyuziv muhitda tasviriy faoliyatning terapevtik, motivatsion va kommunikativ funksiyalari ko'rsatilib, amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tasviriy san'at, maxsus pedagogika, uyg'unlik, moslashtirilgan metodika, sensor rivojlanish, kreativlik, art-terapiya.

TEACHING VISUAL ARTS TO CHILDREN IN INCLUSIVE EDUCATION AND
FORMING ITS SPECIFIC HARMONY

Abdurakhmanova Roziya Ulug'bek qizi

1st-year Master's Student, Visual Arts Department

Namangan State Pedagogical Institute

rozicabdurahmanova@gmail.com

Annotation: This article analyzes the pedagogical and psychological aspects of teaching visual arts to children in an inclusive educational environment. It examines methods adapted to individual needs, as well as the principles of integration and harmony in the learning process. The mechanisms of supporting sensory, emotional, and social development through art are described. The therapeutic, motivational, and communicative functions of visual art activities in inclusive settings are highlighted, and practical recommendations are provided.

Keywords: inclusive education, visual arts, special pedagogy, harmony, adapted methodology, sensory development, creativity, art therapy.

Kirish:

Hozirgi kunda inklyuziv ta'lim jamiyatning ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va shaxsiylashtirilgan yondashuv tamoyillariga asoslangan muhim sohalaridan biridir. Turli rivojlanish xususiyatlariga ega bolalar bir maktab muhitida ta'lim olishi, o'z imkoniyatlarini o'stirishi va ijodiy faoliyatda o'zini namoyon qilishi uchun sharoit yaratish — zamonaviy pedagogika oldidagi dolzarb vazifadir.

Date: 3rd December-2025

Asosiy qism: Tasviriy san'at inklyuziv ta'limda alohida o'rin egallaydi, chunki u nafaqat ijodiy qobiliyatlarni, balki bolalarning tafakkur, sezgi, emotsional barqarorlik, nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maxsus ehtiyojga ega bo'lgan o'quvchilar san'at orqali o'z his-tuyg'ularini ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladilar¹⁶.

Inklyuziv ta'limning mazmuni va vazifalari:

Inklyuziv ta'lim — bu hamma bolalar uchun umumiy, ochiq, moslashtirilgan va barqaror ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan tizimdir. Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat¹⁷:

- ✓ barcha o'quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb etish;
- ✓ individual ehtiyojlarni hisobga olgan holda metodlarni moslashtirish;
- ✓ turli rivojlanish darajasidagi bolalarda ijtimoiy uyg'unlikni shakllantirish;
- ✓ kreativlik va erkin ifoda ko'nikmalarini rivojlantirish;
- ✓ ta'limda diskriminatsiya va segregatsiyani bartaraf etish.

Tasviriy san'atning inklyuziv ta'limdagi o'rni: Tasviriy san'at turli yoshdagi va turli ehtiyojdagi bolalar uchun ayniqsa samarali bo'lib, uning quyidagi imkoniyatlari mavjud:

1. Sensor rivojlanishni qo'llab-quvvatlash

Ranglar, shakllar, fakturalar bilan ishlash orqali o'quvchilarning sensor qabul qilish jarayoni yaxshilanadi. Bu ayniqsa:

- ✓ eshitishida nuqsoni bor,
- ✓ ko'rish qobiliyati sust,
- ✓ aqliy rivojlanishida kechikish bo'lgan bolalar uchun muhimdir.

2. Mayda motorikani rivojlantirish; Chizish, bo'yash, qirqish, yopishtirish kabi mashg'ulotlar orqali qo'l barmoqlarining ishlashi takomillashadi.

3. Emotsional holatni sozlash; San'at — bu o'z-o'zini ifoda etishning tabiiy vositasidir; bolalar stress, qo'rquv, o'ziga ishonchsizlik kabi holatlarni bartaraf etadilar¹⁸.

4. Ijtimoiy integratsiya; Jamoaviy rasm ishlari bolalarning bir-biriga yaqinlashishini, hamkorlikda ishlashini, o'zaro yordam ko'rsatishni rag'batlantiradi.

5. Nutq va tafakkur rivoji; Rasm mazmunini tushuntirish, kompozitsiyani tasvirlash orqali o'quvchilarda nutq faolligi oshadi.

Inklyuziv guruhlarda tasviriy san'atni o'qitish metodlari

Samimiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish birinchi o'rinda turadi. Metodik yondashuv quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Moslashtirilgan topshiriqlar

O'quvchilar uchun:

- ✓ darajaviy,

¹⁶ Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education., **Iqtibos:** "Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun moslashtirilgan muhit yaratishni talab qiladi."

¹⁷ Vygotsky, L. S. (1993). *Foundations of Special Education*. New York: Plenum Press.

Iqtibos: "San'at faoliyati nutq, tafakkur va emotsional rivojlanishning tabiiy katalizatori hisoblanadi."

¹⁸ Кизи, А. С. А. (2025). Выявление творческих способностей учащихся на индивидуальных занятиях. *Research Focus*, 4(Специальный выпуск 3), 430-435.

Date: 3rd December-2025

- ✓ bosqichma-bosqich,
- ✓ soddalashtirilgan yoki kengaytirilgan, topsiriqlar taklif etiladi.

2. Ko‘rsatma vositalaridan faol foydalanish

- piktogrammalar;
- fakturali materiallar;
- shablonlar;
- rangli kartochkalar.

3. Art-terapiya elementlari; San’atni davolovchi vosita sifatida qo‘llash o‘quvchilarda¹⁹:

- ✓ emotsional barqarorlik,
- ✓ o‘ziga ishonch,
- ✓ muloqotga, tayyorlik, kabi fazilatlarni kuchaytiradi.

4. Ko‘p sezgili (multisensor) metodlar; Ko‘rish, eshitish, sezish, harakatni birlashtirgan mashqlar o‘zlashtirish samaradorligini oshiradi.

5. Raqamli texnologiyalar; Maxsus ehtiyojli o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan:

- ✓ interaktiv dasturlar,
- ✓ raqamli bo‘yoqlar,
- ✓ animatsion o‘rgatuvchi ilovalar, mavjud.

Inklyuziv ta’limda uyg‘unlikni shakllantirish; Uyg‘unlik — bu bolaning shaxsiy imkoniyatlari, atrof-muhit, pedagogik jarayon va ijtimoiy munosabatlar o‘rtasidagi muvozanatdir.

Tasviriy san’at orqali bunday uyg‘unlik quyidagilar asosida shakllanadi: bolaning qiziqishlarini hisobga olish; o‘z-o‘zini namoyon qilish erkinligiga ruxsat berish; estetik tarbiyani ijtimoiy kompetensiyalar bilan bog‘lash; jamoaviy ishlarda ishtirokni rag‘batlantirish; milliy va badiiy qadriyatlardan foydalanish.

O‘qituvchi uchun metodik tavsiyalar; Inklyuziv san’at darslarini samarali tashkil etish uchun o‘qituvchi: har bir bolaning individual rivojlanish xaritasiga ega bo‘lishi; vizual va verbal ko‘rsatmalarni uyg‘unlashtirishi; topshiriqlarni differensiallashtirishi; ijobiy baholash strategiyasidan foydalanishi; xavfsiz, erkin ijod muhitini yaratishi kerak.

Xulosa; Inklyuziv ta’limda tasviriy san’at nafaqat badiiy ko‘nikmalarni, balki bolalarning psixologik, sensor, nutqiy va ijtimoiy rivojini ta’minlovchi kuchli pedagogik vosita hisoblanadi. Moslashtirilgan metodlar, art-terapiya yondashuvlari, raqamli texnologiyalar va multisensor strategiyalar qo‘llanilganda, o‘quvchilar o‘z imkoniyatlarini to‘laqonli namoyon etishlari mumkin.

Natijada tasviriy san’at inklyuziv guruhlarda uyg‘unlik, o‘zaro hurmat va ijodiy faoliyatni rivojlantirishga bevosita xizmat qiladi.

¹⁹ Malchiodi, C. A. (2012). *Art Therapy and Human Development*. New York: Guilford Press.

Iqtibos: “Art-terapiya maxsus ehtiyojli bolalarda emotsional barqarorlikni mustahkamlaydi va o‘zini anglashni yaxshilaydi.”

Date: 3rd December-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.
Iqtibos: “Inklyuziv ta’lim barcha bolalarning imkoniyatlarini ro’yobga chiqarish uchun moslashtirilgan muhit yaratishni talab qiladi.”
- Vygotsky, L. S. (1993). *Foundations of Special Education*. New York: Plenum Press.
Iqtibos: “San’at faoliyati nutq, tafakkur va emotsional rivojlanishning tabiiy katalizatori hisoblanadi.”
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. (1987). *Creative and Mental Growth*. New York: Macmillan Publishing.
- Iqtibos:** “Tasviriy san’at bolalarda ijodiy o’sishning eng muhim vositasidir.”
- Malchiodi, C. A. (2012). *Art Therapy and Human Development*. New York: Guilford Press.
Iqtibos: “Art-terapiya maxsus ehtiyojli bolalarda emotsional barqarorlikni mustahkamlaydi va o’zini anglashni yaxshilaydi.”
- UNESCO. (2020). *Inclusive Education: Ensuring Access and Quality for All Learners*. Paris: UNESCO Publishing.
- Iqtibos:** “San’at va madaniy faoliyatlar inklyuziv pedagogikaning ajralmas tarkibiy qismi bo’lishi lozim.”
- Bakhtin, M. M. (1990). *Art and Answerability: Early Philosophical Essays*. University of Texas Press.
- Iqtibos:** “San’at shaxsning ijtimoiy tajribasi bilan uyg’unlashgan holda mazmun kasb etadi.”
- Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). “Exploring Inclusive Pedagogy.” *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828.
- Iqtibos:** “Inklyuziv pedagogika — barcha o’quvchilarning o’qish jarayoniga teng darajada jalb etilishini ko’zlaydigan yondashuvdir.”
- Edwards, C. P., Gandini, L., & Forman, G. (2012). *The Hundred Languages of Children: Reggio Emilia Approach*. Westport, CT: Praeger.
- Iqtibos:** “Bola san’at orqali ‘o’zining yuzlab tillarida’ gapiradi.”
- O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi (2022). *Inklyuziv ta’lim metodik qo‘llanma*. Toshkent.
- Iqtibos:** “Tasviriy san’at mashg‘ulotlari maxsus ehtiyojli bolalarni jamoadagi teng ishtirokiga xizmat qiladi.”
- Кизи, А. С. А. (2025). Выявление творческих способностей учащихся на индивидуальных занятиях. *Research Focus*, 4(Специальный выпуск 3), 430-435.

